

СУЧАСНИЙ СТАН ГАЛУЗІ СКОТАРСТВА В ЗАХІДНОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Л. Шкоропад,
Львівська філія УкрНДІПВТ ім. Л. Погорілого

Досліджено сучасний стан розвитку галузі скотарства в Україні в цілому та в її західному регіоні. Розглянуто основні проблеми розвитку цієї галузі, а також заходи їх подолання.

Ключові слова: *скотарство, проблеми розвитку, конкурентоспроможність галузі.*

Актуальність проблеми. Скотарство в Україні є провідною галуззю тваринництва, бо сьогодні саме від великої рогатої худоби отримуємо найбільше тваринницької продукції (більше ніж 99 % молока і близько 40 % валового виробництва м'яса), цінність і різноманітність якої відіграє чи не найважливішу роль у харчуванні людей. Проте його багаторічний розвиток характеризується зменшенням поголів'я тварин та обсягів виробництва продукції. Минулий рік не став переломним. В Україні виробляється менше молока та м'яса великої рогатої худоби порівняно з попередніми роками.

Серед проблем, які з дедалі більшою гостротою постають перед сільським господарством, особливе місце належить подоланню кризового стану галузі скотарства. Це зумовлено дією цілої сукупності чинників.

По-перше, скотарство традиційно посідало провідне місце в сільськогосподарському виробництві країни, а тепер воно його втратило. По-друге, саме в цій галузі найбільш послідовно реалізується органічно притаманна сільському господарству така дуже важлива особливість, як багатофункціональність. По-третє, все більш актуальною стає проблема збільшення обсягів виробництва молока і яловичини, які протягом останніх років залишаються низькими.

Аналіз досліджень і публікацій. Наукове обґрунтування створення галузі та відповідну організаційну роботу здійснили Ф.Ф. Ейснер, М.А. Кравченко, О.М. Окопний, П.Л. Погребняк. Вченими розроблено принципово нові технології, які сприяли повній реалізації генетичного потенціалу худоби, забезпечували можливість відтворення тварин з високою життєздатністю і плодючістю, максимально наближеними до умов товарних репродукторних ферм певної природно-економічної зони з прийнятою в ньому системою кормовиробництва.

Проблеми і перспективи розвитку галузі м'ясного скотарства знайшли найповніше відображення у наукових працях О.Ю. Мокеєва, Ю.С. Мусієнка,

С.С. Спеки, А.М. Угнівенка, Г.Т. Шкурина, В.В. Радченка, В.С. Ярмака, В.П. Лукаша, О.П. Чиркової, В.С. Васильця, О.М. Маменка, В.О. Пабата, І.В. Гузева, І.В. Мамчака, В.Г. Рижкова, Є.І. Чигринова, І.О. Гармаша та ін.

Розвиток молочного скотарства та виробництво молочної продукції досліджується в наукових працях, зокрема В. Г. Андрійчука, П. І. Гайдучького, С. Л. Дусановського, М. В. Зубця, П. К. Канінського, В. Я. Месель – Веселяка, Т. Л. Мостенської, І. В. Охріменка, П. Т. Саблука, В. В. Юрчишина та інших.

Виявлено, що найсерйознішою проблемою низької ефективності молочного під комплексу є низькі закупівельні ціни, незадовільна племінна робота в тваринництві, стан кормової бази та ін. Питання досягнення конкурентоспроможного розвитку молочного скотарства вимагає комплексного підходу в проведенні подальших наукових досліджень.

Мета дослідження – проаналізувати основні проблеми м'ясо-молочного скотарства в західному регіоні України на нинішньому етапі, що перешкоджають успішному розвитку галузі та визначити перспективи її подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Починаючи з 1990 року ринок м'ясопродуктів України знаходиться в кризовому стані (рис.1). За цей період скоротилося поголів'я худоби, обсяги виробництва та споживання м'яса населенням. За даними Держкомстату України, у 2012 році виробництво молока становило 11,4 млн тонн, що майже вдвоє менше порівняно з 1990 р. (24,5 млн тонн); м'яса великої рогатої худоби 2209,6 тис. тонн (у забійній вазі) або на 50,7% менше за 1990 р. (4357,8 тис. тонн). Основний вплив на зменшення виробничих показників мало скорочення поголів'я тварин. Лише за 2012 рік чисельність великої рогатої худоби в усіх категоріях господарств зменшилася на 69 тис. голів, в тому числі корів – на 49 тисяч голів. Позитивним фактором розвитку галузі стало зростання продуктивності худоби. За підсумками минулого 2012 року, надої молока на середньорічне поголів'я корів становили 4,4 тис. кг, що на 4,7% перевищувало рівень попереднього року. Однак такого зростання продуктивності тварин було недостатньо для стабілізації виробництва на рівні попередніх років.

Спад виробництва молока спостерігається у всіх областях України, зокрема і в Західному регіоні. Зважаючи на стратегічне значення молока та молокопродуктів для продовольчої безпеки держави, така ситуація набуває загрозливого характеру.

Складна обстановка спостерігається у тваринництві й досі, хоча такі підвиди галузі, як свинарство і птахівництво в регіоні розвиваються доволі ефективно, перебиваючи навіть показники колишніх найбільш результативних колгоспних п'ятирічок, то проблема номер один молочного і м'ясного скотарства — неухильне скорочення поголів'я ВРХ.

Рисунок 1 – Динаміка розвитку поголів'я ВРХ в Україні [1]

Якщо ж глянути окремо кожен регіон, то нинішній спад поголів'я ВРХ стосується здебільшого індивідуального сектору. Ще восени 2012 року в обласних державних адміністраціях почали зупиняти тенденцію до зменшення числа худоби, застосовуючи адміністративні важелі впливу на керівників великих господарств, і домоглися не лише відновлення, а й нарощення загального поголів'я ВРХ. Від початку ж 2013 року худоби в сільгоспідприємствах побільшало, але у всеукраїнському масштабі це все одно мізерні результати. Тим часом питання відродження вітчизняного тваринництва принаймні до рівня двадцятилітньої давності перебуває на особливому контролі у глави держави та в уряді.

В кожному регіоні Західної України в середньому на 50 % відбулося скорочення поголів'я ВРХ (табл. 1). Лідером по кількості утримання тварин залишається Львівська.

Таблиця 1 – Поголів'я ВРХ в усіх категоріях господарств України, тис голів [2]

Назва	2000 р.	2005 р.	2011 р.	2012 р.	2012р. до 2000 р., %
Україна	9423,7	6514,1	4494,4	4425,8	47,0
Волинська	359,1	274,1	191,4	190,1	52,9
Закарпатська	182,4	171	143,1	140,7	77,1
Івано-Франківська	320,6	258,8	185,8	182,5	56,9
Львівська	565,7	362,7	251,9	237,6	42,0
Рівненська	345,4	261,8	174,2	175,2	50,7
Тернопільська	387,5	261,3	182,4	184,9	47,7
Чернівецька	196,9	162,8	116,7	114,9	58,4

Зменшення поголів'я великої рогатої худоби, у тому числі корів у сільськогосподарських підприємствах Львівської області, давно сягнуло нижньої гранично допустимої межі, подолання якої вимагає не лише значних капіталовкладень, а й багатьох років напруженої праці. Зменшення виробництва молока в області триває з 2003 року і є наслідком скорочення поголів'я корів як у сільськогосподарських підприємствах, так і в господарствах населення. Залишається низькою економічна ефективність тваринництва.

Проведена реформа сільського господарства не дала бажаних результатів. Трансформація земель збільшенням їх утрічі у приватному секторі не забезпечила зростання виробництва продукції. Невідповідність цін на сільськогосподарську та промислову продукцію перетворила тваринництво на збиткову галузь, якою не вигідно займатися. Аналізуючи поголів'я корів у Львівській області, спостерігаємо значне скорочення молочного стада. У 2012 р. (152,4 тис. голів) поголів'я зменшилось на 108,6 тис. голів (71,3%) порівняно з 2004 р. (261,0 тис. голів)[3]. Скорочення поголів'я відбувається і в сільськогосподарських підприємствах, і в господарствах населення. Для глибшого розуміння складності ситуації молочного скотарства Львівщини слід звернути увагу на той факт, що у повоєнному 1946 р. поголів'я корів у всіх категоріях господарств становило 340,9 тис. голів, що вдвічі перевищує кількість корів станом на 1 січня 2013 р. Таке суттєве скорочення поголів'я корів неминуче призводить до значного зменшення виробництва молока, що ми й спостерігаємо сьогодні.

Молочне тваринництво, яке протягом тривалого часу розвивалося через розширене відтворення, на сьогодні занепадає. Чимало господарств повністю ліквідували молочне скотарство. Основним виробником молока в області є господарства населення. Питома вага сільськогосподарських підприємств у загальних обсягах виробництва молока у 2010 році становила лише 3,5%.

Слід відзначити, що у Львівській області, яка завжди була лідером з виробництва молока, зважаючи на наявність сприятливих передумов для розвитку молочного скотарства, сьогодні спостерігаємо практично найбільше скорочення обсягів виробництва. У 2012 році молока вироблено 620,7 тис. т, що на 10,7 тис. т (1,7%) менше, ніж у попередньому році [4].

Тернопільська область характеризується сприятливим соціально-економічним, організаційним та екологічним середовищем для розвитку галузі. Занепад скотарства в Тернопільській області, зокрема молочного, є наслідком не відпрацьованості відповідного економічного механізму та недосконалості методів державного регулювання економіки. У сільськогосподарських підприємствах Тернопільської області протягом 2005-2012 рр. чисельність великої рогатої худоби зменшилася на 42,6%, у тому числі корів на 39,6% (у 2005 р. ВГХ – 263,7 тис. голів, в т.ч. корів – 156,3; у 2012 р. – 184,9 тис. голів, у т.ч. корів – 112,0) [5].

Волинь, яка є показовою у розвитку м'ясного скотарства і де 20 років тому була створена нова високопродуктивна м'ясна порода великої рогатої худоби (ВРХ), протягом останніх років показала тенденцію зменшення валового виробництва молока у всіх категоріях господарств на 16,2, а в сільськогосподарських підприємствах на 8,2 відсотка. Негативний вплив на функціонування галузі проявляється в постійному скороченні поголів'я молочних корів у всіх категоріях господарств (з 164,1 тис. гол. у 2005 році до 123,4 голів у 2012 році) [6], в т.ч. в сільськогосподарських підприємствах (з 38,5 тис. гол. у 2005 році до 31,4 голів у 2012 році). Основні обсяги виробництва молока (більше 80 відсотків) зосереджено в особистих селянських господарствах, що не дає можливості технологічно забезпечити високу його якість. Тому, головним завданням на сучасному етапі є розроблення і впровадження необхідних заходів для збільшення валового виробництва молока, зниження його собівартості, підвищення якості та товарності. М'ясне скотарство в господарствах області найбільш розвинуте в поліських районах, де низька розораність земель, тобто є достатня кількість природних пасовищ, що дає можливість випасати м'ясну худобу з ранньої весни до пізньої осені і одержувати значну кількість дешевої яловичини з мінімальними затратами кормів, людської праці та енергоносіїв. Проте і в м'ясному скотарстві в останні роки спостерігається тенденція скорочення чисельності поголів'я, що в цілому вплинуло на зменшення обсягів виробництва яловичини.

Завдяки житим заходам у Рівненській області на 1 травня 2012 року в усіх категоріях господарств стабілізувалося поголів'я ВРХ у тому числі корів. За 2011 рік збільшено виробництво м'яса на 11,2 відсотка. В сільськогосподарських підприємствах області здійснюється модернізація та технічне переоснащення галузі молочного скотарства. Разом з тим у сільськогосподарських підприємствах Рівненської області спостерігається зменшення чисельності поголів'я великої рогатої худоби, в тому числі корів. Станом на 1 травня 2012 року в сільськогосподарських підприємствах області утримувалось 41,1 тис. голів великої рогатої худоби, в тому числі 16,0 тис. голів корів, що становить відповідно 93,2 та 93,6 відсотка відповідного періоду минулого року [7].

За даними Головного управління статистики в Чернівецькій області як чисельність великої рогатої худоби, так і чисельність корів значними темпами знизилась. Поголів'я великої рогатої худоби в сільськогосподарських підприємствах в 2012 році (118,1 тис. голів ВРХ, у т.ч. корів – 67,5) в порівнянні з 1995 роком (361,7 тис. голів ВРХ, у т.ч. корів – 144,8) зменшилось на 206,3 %, а корів на 114,5 % [8]. Інша ситуація спостерігається в особистих господарствах населення: поголів'я великої рогатої худоби зменшилось лише на 5 %, проте збільшилась чисельність корів майже на 4 %. Однак загальна картина в області залишається невтішною. Поголів'я великої рогатої худоби зменшилось більше як на 30 %,

корів – на 51 % . Сучасний стан скотарства регіону має ознаки післякризової стагнації. Молочне і м'ясне виробництво зосередилось переважно в особистих господарствах населення. Перспективи подальшого розвитку скотарства в особистих господарствах населення обмежені через малі розміри землекористування, що не дає можливості використовувати позитивні ефекти збільшення обсягів виробництва, примітивність технології, які тут застосовуються з переважанням ручної праці.

Закарпатська область має низку своїх особливостей порівняно з іншими регіонами України. Це насамперед специфічні природно-кліматичні умови, гористість краю, переважна більшість сільського населення над міським. Відповідно, має свої особливості і ведення сільського господарства в Закарпатті. Через гори та заліснення території займатися сільським господарством у краї надзвичайно важко, ці ж чинники знижують можливості з нарощування та виробництва сільськогосподарської продукції, в тому числі тваринницької галузі. Більше того, за даними Мінагрополітики України, область займає перше місце в державі щодо щільності худоби на гектар угідь.

У той же час тваринництво в регіоні з кожним роком занепадає: у 2012 році (140,7 тис. голів ВРХ, у т.ч. корів – 100,7 проти 2011 (143,1 тис. голів ВРХ, у т.ч. корів – 102,4), 2010 (147,8 тис. голів ВРХ, у т.ч. корів – 104,0) та 2009 (152,4 тис. голів ВРХ, у т.ч. корів – 106,9) років у області спостерігається зменшення поголів'я великої рогатої худоби (ВРХ) відповідно на 1,7%, 5,1 % та 8,3%. За статистикою, нині у всіх категоріях господарств нараховувалося 144,1 тис. голів ВРХ при майже 255,9 тисячах у 1995-му[9]. Спеціалісти стверджують, такий стан справ пояснюється відсутністю стабільної кормової бази та низьким рівнем племінної роботи. Через це й маємо низькі прирости худоби та високі затрати на її вирощування й відгодівлю. Найбільший же занепад за останні роки відбувся у молочному скотарстві.

За результатами державної атестації, проведеної у 2005 році по Закарпатській області, присвоєно статус племінної справи за галузями тваринництва 47 підприємствам, тоді як за результатами атестації у 2009 році статус надано уже тільки 40 підприємствам. Найбільше зменшення племінних суб'єктів відбулося у галузі молочного скотарства: з 17 племінних заводів та репродукторів п'ять років тому до 7-ми на 2009 рік [10].

З огляду на важливість виявлення сучасних проблем функціонування підприємств галузі скотарства з метою подальшої розробки та обґрунтування пропозицій щодо їх розв'язання розглянемо зазначені проблеми.

Особливо гостро нині постають технологічні проблеми галузі скотарства, з-поміж яких особливо значущими є умови утримання худоби, забезпеченість підприємств кормами, організація племінної роботи, проведення ветеринарних заходів, а також здійснення оцінювання якості м'ясо-молочної сировини:

- умови утримання худоби (невідповідність тваринницьких приміщень зоотехнічним та санітарно-гігієнічним нормам; застосування переважно прив'язного способу утримання худоби);

- ступінь забезпеченості підприємств кормами (високі витрати кормових одиниць на виробництво 1 кг молока; недотримання кормових раціонів, в т. ч. їх збалансованості за перетравним протеїном);

- організація племінної роботи (низька питома вага спеціалізованих підприємств, що здійснюють племінну роботу; недотримання науково обґрунтованого породного складу стада ВРХ);

- проведення ветеринарних заходів (неповнота та несвоєчасність проведення профілактичних, протиепідемічних та лікувальних заходів; недоступність ветеринарних послуг значній частині сільгосптоваровиробників);

- оцінка якості м'ясо-молочної сировини (відсутність чіткої системи контролю за стадіями виробного циклу на підприємствах; неможливість сертифікації виробництва згідно з стандартами якості).

Низький рівень техніко-технологічного забезпечення морально застарілі засоби виробництва на фермах, що обумовлює високу енергоємність виробництва одиниці продукції молочного скотарства та її собівартість. Оскільки в структурі собівартості м'яса комбікорми та витрати на енергоносії становлять 70–80%, стрімко зростає собівартість продукції [11].

Основним стратегічним питанням розвитку галузі в перспективі залишається неухильне підвищення продуктивності молочного стада. Молочна продуктивність корів залежить від таких складових, як спадковість і навколишнє природне середовище. Низька молочна продуктивність корів обумовлена передусім хворобами, яловістю корів, недоліками в організації виробництва та селекційно-племінній справі, недостатнім рівнем годівлі, в результаті чого корми використовуються головним чином на підтримку життєдіяльності поголів'я, а не на формування молока. Рівень годівлі корів постійно погіршується. Для отримання надоїв на рівні генетичного потенціалу корів необхідно згодовувати не менше 35 – 40 ц к.од. на одну умовну голову великої рогатої худоби.

Ринкові умови як сукупність чинників макросередовища функціонування сільськогосподарських товаровиробників створює низку проблем функціонування галузі скотарства, зокрема рівень продовольчої безпеки (нерівномірність забезпечення переробних підприємств сировиною, значна питома вага імпортованих молочних продуктів в структурі споживання населенням України, зростання обсягів імпортованої молочної продукції); ринкова трансформація галузі (низка питома вага великих скотарських господарств, виробництво м'ясо-молочної сировини переважно особистих селянських господарств, незначна кількість господарств, що здійснюють первинну обробку сировини); попит та споживання м'ясо-молочної продукції (невідповідність рівня споживання м'ясо-молочної

продукції науково обґрунтованим нормам, зростання попиту на м'ясну продукцію інших галузей, зокрема, птахівництва); конкурентоспроможність м'ясо-молочної продукції (невисока якість сировини, відсутність у переважної більшості сільськогосподарських підприємств налагодженої збутової мережі, відсутність гнучкої цінової політики). Зміна структури внутрішнього ринку м'яса призводить до щорічного скорочення обсягів виробництва яловичини і телятини.

До фінансово-економічних проблем галузі скотарства відносяться економічна ефективність господарювання підприємств, можливість здійснення ними розширеного відтворення, а також ефективність мотивації праці на підприємстві, зокрема економічна ефективність господарювання підприємств галузі (скорочення обсягів виробництва м'ясо-молочної сировини, невисокий рівень рентабельності виробництва та реалізації продукції, висока питома вага збиткових підприємств); можливість здійснення розширеного відтворення (низький рівень активів, сформованих за рахунок позичених коштів, обмеженість і недостатність власних джерел формування оборотних засобів, недоступність банківського кредитування); ефективність мотивації праці на підприємствах (висока питома вага натуральної форми оплати праці, значні суми заборгованостей щодо оплати праці, факти розкрадання продукції).

За сучасних умов ринок не може ефективно функціонувати як виключно саморегулююча система. Важливим є застосування механізмів державного регулювання діяльності суб'єктів галузі скотарства, адекватним принципам ринкової економіки. З огляду на це, актуального значення набувають проблеми, безпосередньо пов'язані з державним регулюванням функціонування галузі скотарства, зокрема фінансові методи регулювання (недосконала система державного відшкодування ПДВ від реалізації м'ясо-молочної продукції, відсутність обґрунтованої системи фінансування сільськогосподарських товаровиробників щодо розширення чисельності стада власної ВРХ, низька питома вага державних субсидій щодо сплати процентів за банківські кредити), адміністративні методи регулювання (низка активність розробки та запровадження регіональних програм розвитку підприємств галузі скотарства, непослідовна політика у сфері стандартизації та сертифікації м'ясо-молочної продукції, невідповідність діючої системи штрафів рівню порушень та зловживань). Вагомий вплив на поглиблення кризових явищ у галузі скотарства справляє відсутність вигідної для товаровиробника кредитної політики, спрямованої на оновлення основних засобів виробництва [12].

Недосконалий механізм оподаткування, зокрема повернення ПДВ, є характерною для сучасного етапу проблемою розвитку галузі скотарства. Після того, як м'ясо та молокопереробні підприємства, які раніше залишали ПДВ та спрямовували дані кошти на підвищення закупівельних цін, почали

передавати зазначені суми до державного бюджету, дотації виробникам м'яса та молока припинили надавати.

Отже, до головних причин значного скорочення поголів'я великої рогатої худоби в країні, слід віднести:

- диспаритет цін на сільськогосподарську та промислову продукцію;
- зростання вартості кормів;
- неспроможність більшості вітчизняних товаровиробників застосовувати новітні технології утримання та відгодівля тварин, тому що підприємства не мають для цього вільних коштів;
- знищення великих вузькоспеціалізованих господарств по вирощуванню та відгодівля молодняку ВРХ;
- низька платоспроможність населення країни, що купує більш дешеві і менш поживні сорти м'яса (курятину);
- збільшення кількості сировини іноземного виробництва на вітчизняному ринку, ціна якої значно нижча, але і якість теж менша;
- скорочення обсягів державної підтримки.

Таким чином, сучасний стан функціонування галузі скотарства характеризується низкою проблем. Найбільш гостро постають такі негативні тенденції, як зміна традиційної структури ринку м'яса як Україні в цілому так і в західному її регіоні, зокрема зменшення обсягів виробництва яловичини; зростання доступності за ціною для споживачів м'яса птиці та зменшення – яловичини і телятини; щорічне зменшення обсягів споживання яловичини та телятини.

Висновки. Сучасний стан функціонування галузі скотарства супроводжується такими кризовими явищами, як скорочення виробництва м'ясо-молочної продукції, а також руйнуванням виробничого потенціалу суб'єктів господарювання. Неспроможність за звичайних умов подолати наслідки такої кризи актуалізує важливість інноваційного розвитку галузі скотарства. Важливість забезпечення таких умов розвитку підкреслюється також необхідністю покращання економічних показників стану галузі, функціонування ринку м'ясо-молочної продукції, розвитку сільських територій.

До основних першочергових завдань, які слідувало б вирішити найближчим часом з метою відродження вітчизняної галузі та нарощування обсягів виробництва високопоживної і якісної яловичини, слід віднести такі:

1. Відновити та розвивати племінну базу вітчизняного скотарства і матеріально зацікавити племінні господарства у вирощуванні високоякісного молодняку, з врахуванням сучасних методів його оцінювання за фенотипом та генотипом, для ремонту молодняку ВРХ з метою підвищення продуктивності худоби.

2. У структурі собівартості найбільшу питому вагу займають корми. Враховуючи це, в подальшому сільськогосподарським підприємствам

доцільно знижувати собівартість кормів за рахунок збалансованого кормового раціону годівлі худоби, відновлення і розвитку власного кормовиробництва та створення і ефективного використання культурних пасовищ.

3. Державі необхідно розробити напрями підтримки скотарства, що дасть можливість надавати сільськогосподарським виробникам послуги під час дорощуванні великої рогатої худоби та допомогу з пошуку каналів реалізації продукції. Також є потреба створити пільгові умови для роботи банківського капіталу в аграрному секторі економіки, а також розробити відповідний механізм з метою їх реалізації. Існуючі в даний період банківські структури не зацікавлені вкладати фінанси у сільськогосподарське виробництво, з причини занадто низької ефективності їх роботи.

4. При вирощуванні і відгодівлі худоби середньодобовий приріст молодняка повинен бути не 350-450 г, а межах 800-900 г. При такій продуктивності м'ясо яловичини завжди буде прибуткове. Цього можливо досягти тільки за рахунок повноцінної годівлі тварин всіх вікових груп, створення їм оптимальних умов утримання, а також застосування сучасних селекційно-генетичних методів у племінній роботі. При цьому необхідно завжди мати на увазі, що забезпечення населення м'ясом скотарства вітчизняного виробництва є найголовнішим завданням, а імпорт її неперспективний і не завжди небезпечний як у якісному, так і кількісному відношеннях. Нам потрібно відновлювати і розвивати вітчизняне м'ясне скотарство і досягати рівня провідних країн світу.

Усі докорінні перетворення, що відбулися в сільському господарстві України і зокрема в її Західному регіоні, негативно позначилися на м'ясному скотарстві. Наша держава втратила позиції серед світових виробників яловичини. Найбільш раціональним шляхом виправлення цієї ситуації є подальше підвищення концентрації виробництва за рахунок створення умов розвитку інтеграційних процесів в скотарстві та суміжних з ним виробництв, а також забезпечення державної підтримки і створення нормативно-правової бази.

Література

1. Офіційний сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]: Статистична інформація по тваринництву України – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

2. Офіційний сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]: Статистична інформація по тваринництву України – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

3. Головне управління статистики у Львівській області [Електронний ресурс]: Статистична інформація по тваринництву області – Режим доступу: http://lv.ukrstat.gov.ua/ukr/si/year/2012/t049912_7.pdf

4. Головне управління статистики у Львівській області [Електронний ресурс]: Статистична інформація по виробництво основних видів

продукції тваринництва у 2011-2012 році у Львівській області – Режим доступу: <http://lv.ukrstat.gov.ua/>

5. Головне управління статистики у Тернопільській області [Електронний ресурс]: Статистична інформація по тваринництву області – Режим доступу: <http://www.te.ukrstat.gov.ua/files/SG/SG7.htm>

6. Головне управління статистики у Волинській області [Електронний ресурс]: Статистична інформація по тваринництву області – Режим доступу: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/>

7. Про стан та перспективи розвитку галузі молочного скотарства в Рівненській області [Електронний ресурс]: Публікація від 25.06.2012 // Офіційний сайт Рівненської обласної державної адміністрації—Режим доступу: <http://www.rv.gov.ua/sitenew/rivnensk/ua/catalog/item/3045.htm>

8. Головне управління статистики у Чернівецькій області [Електронний ресурс]: Статистична інформація по тваринництву області – Режим доступу: <http://www.cv.ukrstat.gov.ua/>

9. Головне управління статистики у Закарпатської області [Електронний ресурс]: Статистична інформація по тваринництву області – Режим доступу: http://www.uz.ukrstat.gov.ua/statinfo/apk/2013/tvarin_1995-2012.pdf

10. Чи має ще Закарпаття таку галузь, як тваринництво? [Електронний ресурс]: Публікація, 30.07.2010 р. – Режим доступу: <http://www.mukachevo.net/ua/News/view/30938-Чи-має-ще-Закарпаття-таку-галузь-як-тваринництво>

11. Гордєєва І.В. Україна в СОТ – наслідки для ринку м'яса / І.В.Гордєєва // Вісник СНАУ. – 2011. – №6/1 (48). – С. 139–142

12. Саблук П.Т. Основні напрями удосконалення державної аграрної політики в Україні / П.Т.Саблук, Ю.А.Лузан // Економіка АПК. – 2011. – № 5. – С. 3–16.

Аннотація

Исследовано современное состояние развития отрасли скотоводства в Украине в целом и в ее западном регионе. Рассмотрены основные проблемы развития этой отрасли, а также меры их преодоления.

Annotation

The current state of livestock sector development in Ukraine as a whole and in its western region is examined. The main problems of this sector and measures to overcome them are considered.